

Yleissopimus lapsen oikeuksista

Jakelu:
YLEINEN

CRC/GC/2001/1
17. huhtikuuta 2001

Alkutekstin kieli: ENGLANTI

Liite IX

YLEISKOMMENTTI NRO 1 (2001)

29 ARTIKLAN 1 KOHTA: KOULUTUKSEN TAVOITTEET

Yleissopimus lapsen oikeuksista, 29 artiklan 1 kohta

"1. Sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä siitä, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä:

a) lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen;

b) ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteiden kunnioittamisen kehittämiseen;

c) kunnioituksen edistämiseen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan;

d) lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä;

e) kunnioituksen edistämiseen elinympäristöä kohtaan."

YLEISKOMMENTTI NRO 1 (2001): KOULUTUKSEN TAVOITTEET**29 artiklan 1 kohdan merkitys**

1. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdalla on kauaskantoinen merkitys. Siinä asetetut koulutuksen tavoitteet, joista kaikki sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä, edistävät, tukevat ja suojelevat yleissopimuksen keskeisiä arvoja: jokaisella lapsella on synnynnäinen ihmisarvo sekä yhtäläiset ja luovuttamattomat oikeudet. Kaikki 29 artiklan 1 kohdan viidessä alakohdassa esitetyt tavoitteet liittyvät suoraan lapsen ihmisarvon ja oikeuksien toteutumiseen siten, että lapsen erityiset kehitystarpeet ja erilaiset kehittyvät valmiudet otetaan huomioon. Nämä tavoitteet ovat: lapsen mahdollisimman täysimääräinen ja kokonaisvaltainen kehittäminen (29 artiklan 1 kohdan a alakohta), johon kuuluu ihmisoikeuksien kunnioittamisen kehittäminen (29 artiklan 1 kohdan b alakohta), identiteetin ja yhteenkuulumisen tunteen vahvistaminen (29 artiklan 1 kohdan c alakohta), lapsen sosiaalistuminen ja vuorovaikutus sekä muiden (29 artiklan 1 kohdan d alakohta) että ympäristön kanssa (29 artiklan 1 kohdan e alakohta).
2. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohta lisää 28 artiklassa tunnustettuun oikeuteen saada opetusta laadullisen ulottuvuuden, joka heijastaa lapsen oikeuksia ja synnynnäistä arvoa. Lisäksi siinä vaaditaan, että koulutuksen on oltava lapsikeskeistä, lapsiystävällistä ja voimaannuttavaa, ja painotetaan artiklassa nimenomaisesti ilmaistuille periaatteille perustuvien koulutusprosessien tarvetta.¹ Jokaisella lapsella on oikeus sellaiseen koulutukseen, joka tarjoaa lapselle elämäntaitoja, vahvistaa lapsen kykyä nauttia kaikista ihmisoikeuksistaan ja edistää kulttuuria, johon on juurrutettu asianmukaiset ihmisoikeusarvot. Tavoitteena on voimaannuttaa lapsi kehittämällä hänen taitojaan sekä oppimis- ja muita kykyjään, ihmisarvoaan, itsetuntoaan ja itseluottamustaan. Tässä yhteydessä "koulutus" ei tarkoita pelkästään muodollista koulusivistystä, vaan kattaa laajan kirjon elämänkokemuksia ja oppimisprosesseja, jotka auttavat lapsia sekä yksin että ryhmässä kehittämään persoonallisuuttaan, lahjojaan ja valmiuksiaan ja elämään yhteiskunnassa täysipainoista ja tyydyttävää elämää.
3. Lapsen oikeudessa koulutukseen ei ole kyse ainoastaan koulutuksen saatavuudesta (28 artikla) vaan myös sen sisällöstä. Koulutus, jonka sisältö perustuu vankasti 29 artiklan 1 kohdan arvoihin, on jokaiselle lapselle välttämätön väline, kun hän pyrkii elämässään vastaamaan tasapainoisella ja ihmisoikeudet huomioon ottavalla tavalla haasteisiin, joita liittyy globalisaation, uusien teknologioiden ja niihin pohjautuvien ilmiöiden mukanaan tuomien perustavanlaatuisien muutosten aikakauteen. Tällaisiin haasteisiin kuuluvat jännitteet muun muassa globaalien ja paikallisten, yksityisen ja yhteisen, perinteiden ja modernin, pitkän ja lyhyen aikavälin näkökohtien, kilpailun ja yhtäläisten mahdollisuuksien, tiedon lisääntymisen ja sen omaksumisen sekä henkisen ja materiaalsen välillä.² Silti 29 artiklan 1 kohdan sisältämät tekijät näyttävät liian usein joko jäävän laajalti huomiotta tärkeissä kansallisissa ja kansainvälisissä koulutusohjelmissa ja -politiikoissa tai ne on otettu mukaan vain kosmeettisina huomautuksina.
4. Sopimusvaltiot ovat 29 artiklan 1 kohdan mukaan yhtä mieltä siitä, että koulutuksen tulee kohdistua moniin erilaisiin arvoihin. Tämä yksimielisyys ylittää uskontojen, kansakuntien ja kulttuurien väliset rajat, joita eri puolilla maailmaa on rakennettu. Ensi silmäyksellä jotkut 29 artiklan 1 kohdassa ilmaistusta erilaisista arvoista saattavat vaikuttaa olevan ristiriidassa

keskenään tietyissä tilanteissa. Esimerkiksi 1 kohdan d alakohdassa mainittu pyrkimys edistää ymmärrystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien välillä ei välttämättä aina suoraan sovellu yhteen toimintapolitiikkojen kanssa, jotka on laadittu 1 kohdan c alakohdan mukaisesti kehittämään kunnioitusta lapsen omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan. Tämän määräyksen merkitys perustuukin itse asiassa sen tunnustamiseen, että koulutukseen tarvitaan tasapainoista lähestymistapaa, jolla erilaiset arvot onnistutaan sovittamaan yhteen vuoropuhelun ja erilaisuuden kunnioittamisen avulla. Lisäksi lapset pystyvät toimimaan ainutlaatuisina sillanrakentajina monien ihmisryhmiä historiallisesti toisistaan erottaneiden erimielisyyksien välillä.

29 artiklan 1 kohdan tarkoitus

5. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohta ei ole pelkästään luettelo erilaisista tavoitteista, joihin koulutuksella tulisi pyrkiä. Sen sijaan se korostaa muun muassa seuraavia ulottuvuuksia koko yleissopimuksen yhteydessä.
6. Ensinnäkin 1 kohta korostaa yleissopimuksen määräysten välttämätöntä yhteyttä toisiinsa. Kohta perustuu moniin muihin yleissopimuksen määräyksiin sekä vahvistaa, yhdistää ja täydentää niitä, eikä sitä voida ymmärtää kunnolla niistä erillään. Yleissopimuksen yleisperiaatteita ovat syrjimättömyys (2 artikla), lapsen etu (3 artikla), oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) ja oikeus ilmaista näkemyksensä ja saada ne otetuksi asianmukaisesti huomioon (12 artikla), joiden lisäksi voidaan mainita monia muita määräyksiä, joita ovat näihin rajoittumatta muun muassa vanhempien oikeudet ja velvollisuudet (5 ja 18 artikla), mielipiteenvapaus (13 artikla), ajatuksenvapaus (14 artikla), oikeus tietoon (17 artikla), vammaisten lasten oikeudet (23 artikla), oikeus terveystieteeseen (24 artikla), oikeus opetukseen (28 artikla) ja vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten kielelliset ja sivistykselliset oikeudet (30 artikla).
7. Lasten oikeudet eivät ole irrallisia tai erillisiä vailla kontekstia olevia arvoja, vaan ne ovat osa laajempaa eettistä kehystä, jota kuvataan osittain yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdassa ja johdanto-osassa. Tästä määräyksestä löytyvät täsmälliset vastaukset moniin yleissopimusta kohtaan esitettyihin kriittisiin huomautuksiin. Artiklassa korostetaan esimerkiksi vanhempien kunnioittamisen merkitystä, tarvetta tarkastella oikeuksia niiden laajemmassa eettisessä, moraalisisessa, henkisessä, sivistyksellisessä tai sosiaalisessa viitekehyksessä sekä sen seikan merkitystä, että useimmat lasten oikeuksista eivät suinkaan ole ulkoapäin määrättyjä, vaan ne ovat juurtuneet paikallisyhteisöjen arvoihin.
8. Toiseksi artiklassa korostetaan lasten oikeutta koulutukseen edistävän prosessin merkitystä. Näin ollen pyrkimyksiä edistää muista oikeuksista nauttimista ei saa heikentää, vaan niitä tulisi vahvistaa koulutusprosessista välittyvien arvojen avulla. Opetussuunnitelmien sisällön lisäksi tähän kuuluvat opetusmenetelmät, pedagogiset menetelmät ja koulutusympäristö riippumatta siitä, onko kyseessä kotona, koulussa tai jossakin muualla toteutettava koulutus. Lapset eivät menetä ihmisoikeuksiaan astumalla sisään koulun portista. Näin ollen esimerkiksi koulutusta tulee tarjota kunnioittaen lapsen synnynnäistä arvoa ja siten, että lapsi pystyy ilmaisemaan näkemyksiään vapaasti 12 artiklan 1 kohdan mukaisesti ja osallistumaan kouluelämään. Koulutusta on myös tarjottava tavalla, joka ottaa huomioon kurinpidolle 28

artiklan 2 kohdassa asetetut tiukat rajoitukset ja edistää väkivallattomuutta kouluissa. Komitea on loppupäätelmässään tehnyt toistuvasti selväksi, että ruumiillisen kurituksen käyttö ei kunnioita lapsen synnynnäistä arvoa eikä ole koulukuriin sovellettavien tiukkojen rajoitusten mukaista. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdassa tunnustettujen arvojen noudattaminen edellyttää selkeästi sitä, että koulut ovat lapsiystävällisiä sanan täydessä merkityksessä ja kaikilta osin lapsen arvon mukaisia. Lasten osallistumista kouluelämään, kouluyhteisöjen ja oppilasneuvostojen muodostamiseen, vertaiskoulutukseen ja vertaisneuvontaan ja koulun kurinpidollisiin menettelyihin tulisi edistää osana prosessia, jossa opitaan ja saadaan kokemusta oikeuksien toteutumisesta.

9. Kolmanneksi, kun yleissopimuksen 28 artikla keskittyy sopimusvaltioiden velvollisuuksiin, jotka liittyvät koulutusjärjestelmien perustamiseen ja niiden saatavuuden takaamiseen, 29 artiklan 1 kohta sen sijaan korostaa yksilöllistä ja subjektiivista oikeutta tietynlaatuiseen koulutukseen. Artikla korostaa lapsikeskeisen koulutuksen merkitystä yhdenmukaisesti yleissopimuksessa korostetun lapsen edun kanssa: koulutuksen tärkeimpänä tavoitteena on yksittäisen lapsen persoonallisuuden, lahjojen ja valmiuksien kehittäminen tunnustaen, että jokaisella lapsella on yksilölliset ominaisuudet, kiinnostuksen kohteet, valmiudet ja oppimistarpeet.³ Näin ollen opetussuunnitelman on oltava suoraan merkityksellinen lapsen sosiaaliselle, sivistykselliselle, taloudelliselle ja elinympäristölle sekä hänen nykyisille että tuleville tarpeilleen, ja siinä on otettava täysimääräisesti huomioon lapsen kehittyvät valmiudet. Opetusmenetelmät tulisi mukauttaa erilaisten lasten erilaisiin tarpeisiin. Koulutuksella on myös pyrittävä takaamaan, että jokainen lapsi oppii välttämättömät elämäntaidot ja ettei yksikään lapsi lähde koulusta ilman valmiuksia selviytyä haasteista, joita hän voi odottaa joutuvansa kohtaamaan elämänsä aikana. Perustaitoihin kuuluvat luku- ja laskutaidon lisäksi myös erilaiset elämäntaidot, kuten kyky tehdä harkittuja päätöksiä, selvittää konfliktitilanteet ilman väkivaltaa ja kehittää terveitä elämäntapoja, hyviä sosiaalisia suhteita ja vastuullisuutta, kriittistä ajattelua, luovia taitoja ja muita valmiuksia, jotka tarjoavat lapsille tarvittavat välineet valintojen tekemiseen elämässä.

10. Syrjintä millä tahansa yleissopimuksen 2 artiklassa luetellulla perusteella riippumatta siitä, onko kyse avoimesta vai piilevästä syrjinnästä, loukkaa lapsen ihmisarvoa ja voi heikentää lapsen kykyä hyödyntää koulutusmahdollisuuksia tai jopa tuhota sen kokonaan. Vaikka koulutusmahdollisuuksien epääminen lapselta kuuluu ensisijaisesti yleissopimuksen 28 artiklan piiriin, 29 artiklan 1 kohdan sisältämien periaatteiden noudattamatta jättämisellä voi olla monin tavoin samanlaisia vaikutuksia. Ääritapauksessa sukupuolisyryntää voidaan vahvistaa erilaisilla käytännöillä, joista esimerkkejä ovat sukupuolten välisen tasa-arvon periaatteiden vastaiset opetussuunnitelmat, järjestelyt, jotka estävät tyttöjä nauttimasta tarjolla olevista koulutusmahdollisuuksista, sekä turvattomat tai epäystävälliset ympäristöt, jotka eivät kannusta tyttöjä osallistumaan koulutukseen. Vammaisten lasten syrjintä on myös laajalle levinnyttä monissa virallisissa koulutusjärjestelmissä ja erittäin monissa epämuodollisissa koulutusympäristöissä, mukaan lukien kotona.⁴ Myös lapsia, joilla on HIV tai AIDS, syrjitään voimakkaasti molemmissa yhteyksissä.⁵ Kaikki tällaiset syrjivät käytännöt ovat suoraan ristiriidassa 29 artiklan 1 kohdan a alakohdan kanssa, jonka mukaan koulutuksella on tähdättävä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen.

11. Komitea haluaa myös korostaa 29 artiklan 1 kohdan ja rasismin, rotusyrjinnän, muukalaisvihan ja näihin liittyvän suvaitsemattomuuden vastaisen taistelun välisiä yhteyksiä. Rasismi ja siihen liittyvät ilmiöt menestyvät siellä, missä on välinpitämättömyyttä, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon, kulttuuriin tai kieleen liittyvistä eroista johtuvia perusteettomia pelkoja, ennakkoluulojen vahvistamista tai vääristyneiden arvojen opettamista tai levittämistä. Luotettava ja kestävä lääke kaikkiin näihin ongelmiin on tarjota koulutusta, joka auttaa ymmärtämään ja arvostamaan 29 artiklan 1 kohdan mukaisia arvoja, kuten kunnioittamaan erilaisuutta, ja kyseenalaistamaan kaikkinaisen syrjinnän ja ennakkoluulot. Koulutus tulisikin asettaa tärkeysjärjestyksessä ensimmäiseksi kaikissa kampanjoissa, joilla pyritään rasismin ja siihen liittyvien ilmiöiden torjumiseen. Samoin opetuksessa on tärkeää kertoa rasismin historiallisista ilmentymistä ja erityisesti siitä, kuinka rasismi ilmenee tai on ilmennyt tietyissä yhteisöissä. Rasistinen käyttäytyminen ei ole jotain sellaista, johon vain "toiset" osallistuvat. Näin ollen on tärkeää keskittyä lapsen omaan yhteisöön annettaessa opetusta ihmisoikeuksista, lasten oikeuksista ja syrjimättömyysperiaatteesta. Tällainen opetus voi tehokkaasti edesauttaa ehkäisemään ja poistamaan rasismia, etnistä syrjintää, muukalaisvihaa ja näihin liittyvää suvaitsemattomuutta.

12. Neljänneksi 29 artiklan 1 kohdassa edellytetään kokonaisvaltaista lähestymistapaa koulutukseen sen varmistamiseksi, että tarjotuissa koulutusmahdollisuuksissa otetaan asianmukaisesti huomioon koulutuksen ruumiilliset, henkiset, hengelliset ja emotionaaliset näkökulmat, älylliset, sosiaaliset ja käytännölliset ulottuvuudet sekä lapsuuteen ja koko elämään liittyvät näkökulmat. Koulutuksen yleistavoitteena on maksimoida lapsen valmiudet ja mahdollisuudet osallistua täysimääräisesti ja vastuullisesti vapaan yhteiskunnan toimintaan. On syytä korostaa, että pääasiassa tiedon keräämistä ja kilpailua painottava opetus, joka johtaa lasten liialliseen kuormittumiseen, voi vakavasti haitata lapsen valmiuksien ja lahjojen mahdollisimman täysimääräistä ja harmonista kehittymistä. Koulutuksen tulisi olla lapsiystävällistä ja yksittäistä lasta innostavaa ja motivoivaa. Koulujen tulisi vaalia humaania ilmapiiriä ja antaa lasten kehittyä kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti.

13. Viidenneksi 1 kohdassa korostetaan koulutuksen suunnittelemista ja järjestämistä siten, että se edistää ja vahvistaa kokonaisvaltaisella tavalla yleissopimuksella suojattuja erilaisia eettisiä arvoja, joita ovat muun muassa rauhankasvatus, suvaitsevaisuus ja elinympäristön kunnioittaminen. Tämä voi edellyttää monitieteistä lähestymistapaa. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdan mukaisten arvojen edistäminen ja vahvistaminen ei ole tärkeää pelkästään muualla esiintyvien ongelmien vuoksi, vaan samalla on keskityttävä myös lapsen oman yhteisön ongelmiin. Tältä osin koulutuksen tulisi tapahtua perheen piirissä, vaikka myös kouluilla ja yhteisöillä on oltava tässä keskeinen asema. Esimerkiksi kunnioituksen kehittämiseksi elinympäristöä kohtaan koulutuksessa on yhdistettävä ympäristöön ja kestävään kehitykseen liittyvät kysymykset sosioekonomisten, sosiokulttuuristen ja demografisten kysymysten kanssa. Samoin lasten tulisi oppia kunnioittamaan elinympäristöään kotona, koulussa ja yhteisön piirissä. Tässä on otettava huomioon sekä kansalliset että kansainväliset ongelmat, ja lapset olisi myös otettava aktiivisesti mukaan paikallisiin, alueellisiin tai maailmanlaajuisiin ympäristöhankkeisiin.

14. Kuudenneksi 1 kohta heijastelee asianmukaisten koulutusmahdollisuuksien välttämätöntä merkitystä kaikkien muiden ihmisoikeuksien edistämiseksi ja niiden jakamattoman luonteen ymmärtämiseksi. Niin koulutuksen epäminen kokonaan kuin tässä artikkelissa tunnustettujen

arvojen ymmärryksen edistämisen laiminlyönti voivat heikentää lapsen kykyä osallistua täysimääräisesti ja vastuullisesti vapaan yhteiskunnan toimintaan.

Ihmisoikeuskasvatus

15. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohtaa voidaan pitää myös peruslähtökohtana erilaisille ihmisoikeuskasvatusohjelmille, joita peräänkuulutettiin vuonna 1993 Wienissä pidetyssä ihmisoikeuksien maailmankonferenssissa ja joita kansainväliset toimijat ovat edistäneet. Tästä huolimatta lapsen oikeudet eivät aina ole saaneet ansaitsemaansa huomiota tällaisten toimien yhteydessä. Ihmisoikeuskasvatuksen tulisi tarjota tietoa ihmisoikeussopimusten sisällöistä. Samalla lasten tulisi myös oppia ihmisoikeuksista näkemällä, kuinka ihmisoikeusnormeja käytännössä toteutetaan kotona, koulussa tai yhteisön piirissä. Ihmisoikeuskasvatuksen tulisi olla kattava ja elinikäinen prosessi, joka aloitetaan tarkastelemalla ihmisoikeuksien taustalla olevia arvoja lasten jokapäiväisessä elämässä ja kokemuksissa.⁶

16. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdan ilmentämät arvot ovat tärkeitä rauhanomaisilla alueilla eläville lapsille mutta vieläkin tärkeämpiä konflikti- tai hätätila-alueilla eläville lapsille. Kuten Dakarin toimintaohjelmassa todetaan, konfliktien, luonnonkatastrofien ja epävakaiden tilanteiden yhteydessä koulutusjärjestelmissä on tärkeää toteuttaa koulutusohjelmia siten, että ne edistävät keskinäistä ymmärrystä, rauhaa ja suvaitsevaisuutta ja auttavat estämään väkivaltaa ja selkkauksia.⁷ Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden koulutus on myös tärkeää 29 artiklan 1 kohdan pyrkimysten toteuttamisessa, mutta se jää usein vaille huomiota.

Täytäntöönpano, valvonta ja arviointi

17. Kyseisen artiklan tavoitteet ja arvot on ilmaistu suhteellisen yleisesti, ja niillä voi olla hyvin laaja-alaisia vaikutuksia. Tämä näyttää saaneen monet sopimusvaltiot olettamaan, että artiklan periaatteita ei ole tarpeen – tai olisi jopa sopimatonta – huomioida lainsäädännössä tai hallinnollisissa määräyksissä. Tällainen olettamus on aiheeton. Jos näitä periaatteita ei mitenkään tueta muodollisesti kansallisella lainsäädännöllä tai politiikkaohjelmilla, on epätodennäköistä, että ne todellisuudessa ohjaavat tai tulevat ohjaamaan koulutuspolitiikkaa. Tästä syystä komitea kehottaa sopimusvaltioita ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin näiden periaatteiden sisällyttämiseksi muodollisesti koulutuspolitiikkoihin ja lainsäädäntöön kaikilla tasoilla.

18. Yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdan tehokas edistäminen edellyttää opetussuunnitelmien perusteellista uudistamista koulutuksen erilaisten tavoitteiden sisällyttämiseksi niihin sekä oppikirjojen ja muiden opetusmateriaalien ja -menetelmien ja koulujen toimintatapojen systemaattista muuttamista. Lähestymistavat, joissa artiklan tavoitteet ja arvot pelkästään lisätään olemassa olevaan järjestelmään pyrkimättä toteuttamaan syvällisempiä muutoksia, ovat selkeästi riittämättömiä. Asiaankuuluvia arvoja ei voida tehokkaasti sisällyttää laajempaan opetussuunnitelmaan ja saattaa sen kanssa yhdenmukaisiksi, jolleivät ne, joiden oletetaan siirtävän, edistävän, opettavan ja mahdollisuuksien mukaan ilmentävän näitä arvoja, ole itse vakuuttuneet niiden tärkeydestä. Tästä syystä näitä periaatteita tukevat koulutusohjelmat ovat välttämättömiä opettajille, kouluhallinnon virkamiehille ja muille lasten koulutuksen parissa työskenteleville sekä perus- että täydennyskoulutuksen yhteydessä. Samoin on tärkeää, että kouluissa käytetyt opetusmenetelmät heijastavat lapsen oikeuksia

koskevan yleissopimuksen henkeä ja koulutusfilosofiaa sekä 29 artiklan 1 kohdassa määriteltyjä koulutuksen tavoitteita.

19. Lisäksi kouluympäristön on itsessään heijasteltava 29 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdassa peräänkuulutettua vapautta ja ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden henkeä. Koulu, jossa sallitaan kiusaamista tai muunlaisia väkivaltaisia tai syrjiviä käytäntöjä, ei täytä 29 artiklan 1 kohdan vaatimuksia. Termiä "ihmisoikeuskasvatus" käytetään liian usein tavalla, joka yksinkertaistaa liikaa sen merkitysvivahteita. Muodollisen ihmisoikeuskasvatuksen lisäksi tarvitaan ihmisoikeuksia edistävien arvojen ja toimintatapojen tukemista paitsi kouluissa ja yliopistoissa myös laajemminkin yhteiskunnassa.

20. Yleisesti ottaen sopimusvaltioilta sopimusvelvoitteiden täytäntöön panemiseksi edellytetyiltä toimilta puuttuu riittävä perusta, jos sopimusvaltiot eivät levitä laajasti tietoa yleissopimuksesta 42 artiklan määräysten mukaisesti. Tiedotus auttaa myös lapsia toimimaan oikeuksiensa edistäjinä ja puolustajina jokapäiväisessä elämässään. Laajemman levittämisen edistämiseksi sopimusvaltioiden tulisi raportoida toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet tämän tavoitteen saavuttamiseksi, ja YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston tulisi perustaa kattava tietopankki, jonne kerätään yleissopimuksen erikieliset versiot.

21. Myös tiedotusvälineillä laajasti määriteltyinä on keskeinen tehtävä sekä 29 artiklan 1 kohdassa määriteltyjen arvojen ja tavoitteiden edistämiseksi että sen varmistamisessa, ettei niiden oma toiminta vaikuta haitallisesti muiden toimijoiden pyrkimyksiin edistää näitä tavoitteita. Yleissopimus velvoittaa sopimusvaltiot 17 artiklan a kohdan mukaisesti ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin rohkaistakseen "tiedotusvälineitä levittämään lapsen sosiaalista ja sivistyksellistä kehitystä edistävää tietoa ja aineistoa".⁸

22. Komitea pyytää sopimusvaltioita kiinnittämään enemmän huomiota koulutukseen dynaamisena prosessina ja ottamaan käyttöön keinoja, joilla mitataan 29 artiklan 1 kohdan määräysten osalta ajan kuluessa tapahtuneita muutoksia. Jokaisella lapsella on oikeus saada laadukasta koulutusta, mikä puolestaan edellyttää huomion kiinnittämistä oppimisympäristön, opetuksen, oppimisprosessien ja -materiaalien sekä oppimistulosten laatuun. Komitea huomauttaa, että on tärkeää tehdä tutkimuksia, joiden avulla voidaan arvioida saavutettua edistystä. Niissä on otettava huomioon kaikkien prosessissa mukana olevien näkemykset, mukaan lukien koulua käyvien ja koulusta valmistuneiden lasten, opettajien ja nuorisohjaajien, vanhempien sekä kouluhallinnon virkamiesten ja tarkastajien näkemykset. Tältä osin komitea korostaa kansallisen tason valvontaa, jolla pyritään varmistamaan, että lapset, vanhemmat ja opettajat voivat vaikuttaa koulutuksen kannalta oleellisiin päätöksiin.

23. Komitea kehottaa sopimusvaltioita kehittämään kattavan kansallisen toimintaohjelman 29 artiklan 1 kohdassa lueteltujen tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi ja valvomiseksi. Jos tällainen suunnitelma laaditaan osana laajempaa lapsia koskevaa kansallista toimintasuunnitelmaa, kansallista ihmisoikeustoimintasuunnitelmaa tai kansallista ihmisoikeuskasvatusstrategiaa, hallituksen on varmistettava, että siinä kuitenkin käsitellään kaikkia 29 artiklan 1 kohtaan sisältyviä kysymyksiä nimenomaan lapsen oikeuksien näkökulmasta. Komitea kehottaa Yhdistyneitä kansakuntia ja muita koulutuspolitiikan ja

ihmisoikeuskasvatuksen alalla toimivia kansainvälisiä elimiä parantamaan toimiensa koordinoitua 29 artiklan 1 kohdan täytäntöönpanon tehostamiseksi.

24. Tämän artiklan heijastamien arvojen edistämiseksi tarkoitettujen ohjelmien suunnittelusta ja toteuttamisesta pitäisi tulla osa hallitusten vakiotoimia lähes kaikissa tilanteissa, joissa on tapahtunut ihmisoikeusloukkauksia. Jos esimerkiksi alle 18-vuotiaiden keskuudessa esiintyy räikeää rasismia, rotusyrjintää, muukalaisvihaa ja näihin liittyvää suvaitsemattomuutta, voidaan kohtuudella olettaa, ettei hallitus ole ryhtynyt kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin edistääkseen yleissopimuksen yleisiä arvoja ja erityisesti 29 artiklan 1 kohdan sisältämiä arvoja. Tästä syystä 29 artiklan 1 kohdan nojalla tulisi ryhtyä tarvittaviin lisätoimenpiteisiin, joihin kuuluvat tutkimus ja sellaisten opetusmenetelmien käyttöönotto, joilla voi olla myönteinen vaikutus yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteutumiseen.

25. Sopimusvaltioiden tulisi myös harkita arviointimenettelyn perustamista vastatakseen valituksiin siitä, etteivät olemassa olevat politiikat tai käytännöt ole yhdenmukaisia 29 artiklan 1 kohdan kanssa. Tällaiset arviointimenettelyt eivät välttämättä edellytä uusien oikeudellisten tai hallinto- tai koulutuselinten perustamista. Tehtävä voidaan antaa myös kansallisille ihmisoikeusinstituutioille tai olemassa oleville hallintoelimille. Komitea pyytää jokaista sopimusvaltiota kertomaan tämän artiklan täytäntöönpanosta raportoidessaan, millaiset todelliset mahdollisuudet sillä on kansallisella tai paikallistasolla saada arvio olemassa olevista menettelytavoista, joiden väitetään olevan ristiriidassa yleissopimuksen kanssa. Tietoja tulisi antaa arviointien käynnistämismenettelyistä ja siitä, kuinka monta arviointimenettelyä raportointiajanjaksona on toteutettu.

26. Jotta komitea pystyisi kohdentamaan paremmin 29 artiklan 1 kohdan täytäntöönpanoa käsittelevien sopimusvaltioiden raporttien tarkastusmenettelyn, se pyytää jokaista sopimusvaltiota 44 artiklan mukaisesti, jossa raporteilta vaaditaan kuvausta täytäntöönpanoon liittyvistä tekijöistä ja vaikeuksista, kertomaan määräaikaissäraportissaan yksityiskohtaisesti siitä, mitkä sopimusvaltion mielestä ovat sen lainkäyttöalueella tärkeimpiä seikkoja, jotka edellyttävät tehokkaampia toimenpiteitä tämän määräyksen sisältämien arvojen edistämiseksi, ja esittämään toimintaohjelman, jolla sopimusvaltio aikoo seuraavien viiden vuoden aikana puuttua havaittuihin ongelmiin.

27. Komitea pyytää Yhdistyneiden kansakuntien elimiä ja erityisjärjestöjä sekä muita toimivaltaisia elimiä, joiden roolia korostetaan yleissopimuksen 45 artiklassa, osallistumaan aktiivisemmin ja systemaattisemmin komitean työhön 29 artiklan 1 kohdan osalta.

28. Kattavien kansallisten toimintasuunnitelmien täytäntöönpano 29 artiklan 1 kohdan noudattamisen tehostamiseksi edellyttää sekä inhimillisiä että taloudellisia voimavaroja, joita tulisi osoittaa käyttöön mahdollisimman paljon 4 artiklan mukaisesti. Tästä syystä komitea katsoo, että rajalliset voimavarat eivät oikeuta sopimusvaltiota pidättäytymään tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä tai olemaan toteuttamatta riittäviä toimenpiteitä. Ottaen huomioon sopimusvaltioiden velvollisuudet edistää ja tukea kansainvälistä yhteistyötä sekä yleisellä tasolla (yleissopimuksen 4 ja 45 artikla) että erityisesti koulutuksen osalta (28 artiklan 3 kohta) komitea tässä yhteydessä kehottaa kehitysyhteistyötä tarjoavia sopimusvaltioita varmistamaan, että niiden laatimissa ohjelmissa kunnioitetaan täysimääräisesti 29 artiklan 1 kohtaan sisältyviä periaatteita.

Huomautukset

- ¹ Tässä yhteydessä komitea ottaa huomioon taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean yleiskommentin nro 13 (1999) oikeudesta opetukseen. Yleiskommentissa käsitellään muun muassa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa määriteltyjä opetuksen tavoitteita. Komitea kiinnittää huomiota myös yleisiin ohjeisiin, jotka koskevat komitealle yleissopimuksen 44 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti annettavien sopimusvaltioiden määräaikaissäraporttien muotoa ja sisältöä (CRC/C/58), kohdat 112–116.
- ² Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö: *Learning: The Treasure Within*, 2000-luvun koulutusta käsittelevän kansainvälisen komitean raportti, 1996, s. 16–18.
- ³ Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö, Salamancan julistus erityisopetuksesta ja siihen liittyvä toimintaohjelma, 1995, s. viii.
- ⁴ Katso taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean yleiskommentti nro 5 (1994) vammaisista henkilöistä.
- ⁵ Katso lapsen oikeuksien komitean suositukset, jotka hyväksyttiin komitean vuonna 1998 järjestämän yleisen keskustelupäivän jälkeen, jossa käsiteltiin HIViin/AIDSiin sairastuneiden lasten tilannetta maailmassa (A/55/41, kohta 1536).
- ⁶ Katso YK:n yleiskokouksen 23. joulukuuta 1994 hyväksymä päätöslauselma nro 49/184, jolla Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmen julistettiin alkaneeksi.
- ⁷ Koulutusta kaikille: yhteisten sitoumustemme lunastaminen, hyväksyttiin Dakarissa 26.–28.4.2000 pidetyssä Maailman koulutusfoorumissa.
- ⁸ Komitea palauttaa tältä osin mieleen suositukset, jotka laadittiin sen vuonna 1996 järjestämässä lapsia ja tiedotusvälineitä koskevassa yleisessä keskustelussa (katso A/53/41, kohta 1396).
